

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну працю

Бліхарського Романа Ігоровича

«Українська релігійна преса Галичини (1853–1939 рр.):

структурно-функціональний та тематико-типологічний аспекти»

подану на здобуття наукового ступеня

кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю

27.00.04 – теорія та історія журналістики

(27 – Соціальні комунікації)

Експертована праця є прикладом вдалого обрання актуальної теми з точки зору значимості для теорії та історії журналістики, сьогоdnішніх реалій і подальших перспектив дослідження особливостей становлення національної журналістики в різних тематичних комплексах. А вже важливість і значимість теми склали фундамент для обрання об'єкта й предмета вивчення.

Важливим є і той факт, що дослідження виконано в межах проблематики Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. Сам здобувач є одним із виконавців таких наукових тематичних спрямувань, як «Періодика другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст. на українських землях: бібліографічні, функціонально-типологічні, біографічні компоненти» (державний реєстраційний номер 0113U006489), «Українська преса першої чверті ХХ ст.: репертуар, бібліографічні виміри, комунікаційне середовище» (державний реєстраційний номер 0116U008302), «Українська преса 1920–1930-х рр.: типологічні моделі, інформаційні можливості, журналістські спільноти» (державний реєстраційний номер 0120U101191).

Серед незаперечних досягнень дисертанта ґрунтовно, розлого, різнобічно виписана історіографія дослідження. Цей масив, хоч і є лише підрозділом дисертації, може заслуговувати на захист як самодостатня праця.

Ставлення автора до історіографії та методології показує глибинність наукового підходу до побудови дослідження.

Рухаючись від узагальненої схематизації та абстрактних теоретичних конструкцій до деталізованого дослідження конкретного емпіричного матеріалу, Р. Бліхарський залучає до розроблення широкий спектр компонентів журналістики, вивчення яких потребувало комплексного підходу та ретельного підбору методологічного інструментарію. Позитивним є проведення роботи на загальнонауковому методологічному рівні згідно з аналітико-синетичним (вивчення проблематики та узагальнення уже існуючих знань) та системно-структурним аналізом (виокремлення об'єкта дослідження як системної цілісності із притаманною сукупністю взаємопов'язаних елементів); застосування на конкретно-науковому рівні структурно-функціонального теоретичного підходу (комплексне вивчення системи релігійної преси Галичини та її функціональної ролі в структурі тогочасного соціуму) та тематико-типологічний аналіз (вивчення базових генетичних і функціональних ознак релігійних періодичних видань Галичини). Зasadничо для проведення роботи автор опирається на принципи об'єктивності, історизму, достовірності та комплексності.

Феномен релігійної преси дисертант розглядає з позицій макрорівневого структурно-функціонального та макротеоретичного підходів, що дало йому змогу, як він сам зауважує, «охопити, проаналізувати та уніфікувати великі масиви сенсів, які дозволяють дослідити функцію релігійної преси у складній механіці соціуму» (с. 63).

На шальки наукоємності лягають і такі значимі площини дослідження, як термінологічні уточнення стосовно достатності / не достатності історичних підстав для того, щоб асоціювати певну релігійну конфесію з окремою національністю; характеристика деяких аспектів тогочасного суспільно-культурного контексту; обрання критеріїв для визначення періодичного видання релігійного спрямування як богословського тощо.

Варто зацентувати увагу на чіткій структурованості дисертації.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, використовувані методи, зв'язок роботи з

науковими програмами, розкрито наукову новизну, теоретичну й практичну значущість; відображено апробацію результатів дослідження.

Комплекс завдань достатній для розкриття заявленої теми, жодних відхилень від основного дослідницького шляху не спостережено.

Назви розділів та підрозділів логічно вмотивовані, показані такі аспекти, як історіографія проблеми, наукові принципи та методи дослідження, особливості започаткування релігійної преси періоду Австро-Угорської імперії та Польської Республіки, протиріччя функціонування на зламі часу, концепти й практики, інформаційна платформа парафіяльно-громадської диференціації тощо. Про особну зацікавленість автора та небуденне проникнення в тему говорять винесені в назви підрозділів характеристики видань: «Преса для мирян: агент сакрального в проєкті соціобуття»; «Часописи для служителів Церкви: реактор приватної думки та осередок ідейно-світоглядної артикуляції галицького духівника»; «Богословська періодика: інструмент інтеграції наукових теологічних студій у модерну добу».

Висновки цілком обґрунтовані, базуються на здобутих у процесі наукової роботи фактах.

Абсолютно вмотивованим у тему дослідження сприймається розлоге пояснення місця, ролі та стану православ'я, становлення та зміцнення авторитету греко-католицької Церкви в Галичині в обумовлених хронологічних межах дослідження. Загалом підрозділ 2.1 «Особливості започаткування» дійсно є особливостями започаткування: враховано все. Практично все. Поза увагою залишається фінансово-економічна складова реалізації задумів щодо видання релігійних часописів. Але це вже тема інших дослідників і, напевно ж, із інших наукових напрямів. Що ж до вказаних особливостей започаткування імпонує зауваження, зроблене самим дисертантом: «Досліджуючи друковану пресу, слід зважати на важливість кожного з етапів її становлення (виникнення ідеї, ініціатива, налагодження її функціонування) та брати до уваги суміжні процеси, як-от формування читацької аудиторії» (с. 58).

Власне акцент на тому, що редакції бачили свого і бачили перед собою читача, є абсолютно вдалим, сучасним і повчальним для нинішніх журналістів,

особливо видавців спеціалізованих медій. Для показовості прикладів дисертант узяв редакційну замітку, яка відкривала перший випуск «Поученій Церковных». У ній наголошувалося, що своєю ініціативою редакція прагне задовольнити духовні потреби «каждого истинного Русина», надати йому читиво, яке «наполняетъ душу премудростію и святостію Божією», також читачів сповіщають, що в подальшому вміщуватимуться «слова, бесіды и оглашенія церковныя, такъ же изясненія обрядовъ нашихъ церковныхъ». Говорячи про вміння бачити свого читача, Р. Бліхарський наголошує: «редакція не лише адресувала свої публікації представникам духівництва, а й робила усе для розширення читацької аудиторії, зокрема, стежила, щоб часопис потрапляв до читачів перед неділями і святами, коли вони мали час і можливості для читання духовних текстів» (с. 74).

Загалом дисертація науковістю та підходами до аналізу справляє позитивне враження.

Разом із тим є кілька питань, що видаються дискусійними й потребують детальнішого розкриття під час публічного захисту. Зокрема це:

1. У науковій новизні автор зазначає, що вперше «виявлено видавничі проекти галицької релігійної періодики, призначеної для вірян, в яких у період Австро-Угорської імперії та Польської Республіки успішно реалізовувались пресовидавничі стратегії віднаходження ресурсів для налагодження та забезпечення тривалого функціонування часописів». Бажано б подати приклади певних ідей щодо забезпечення функціонування релігійної преси, підтримання її фінансово, або зробити додаткові пояснення авторського розуміння словосполучення «ресурси для функціонування».

2. Опрацьовуючи наукову літературу та джерела періоду Незалежності України дисертант указує, що «журналістикознавча наука збагатилася вагомим дослідницьким доробком вчених». І далі вказуються праці, опубліковані у 1992, 1995, 2000, 2001, 2011 та інших роках. Найсвіжіше джерело датується 2015-м. І постає логічне запитання: чим саме викликане й на чому ґрунтується залучення наукової літератури п'яти-, десяти а то й майже тридцятирічної давності?

3. Звідси інше запитання: які фактори того, що національна наукова думка останніх трьох-п'яти років не залучена в процес дослідження?

4. У дисертації виділяється три основні групи релігійних видань за читацьким призначенням: для мирян, духовенства та богословські. Згідно з визначенням автора, «релігійна преса – це комплекс періодичних друкованих засобів масової інформації, які презентують специфічний релігійний спосіб сприйняття дійсності ...» (с. 186). У той же час преса для мирян витлумачується як така, що повідомляє «актуальну інформацію з релігійного життя широкого кола читацької аудиторії». Тож якщо не «специфічний релігійний спосіб сприйняття дійсності», то що саме об'єднує всі три групи релігійних видань за читацьким призначенням?

5. Виконана робота цінна уведенням у науковий обіг десятків видань української релігійної преси Галичини 1853–1939 років. Але ще більша цінність – уведення в науковий обіг редакторів, видавців, засновників, авторів цієї преси. Адже саме їхні потуги, небайдужість, наполеглива праця творили національну журналістику. На думку дисертанта, це були «потужні духовні сили української інтелігенції Галичини». Дуже добре сприйнявся б додаток до дисертаційної праці з прізвищами сподвижників формування релігійної преси в Галичині (принаймні редакторів та / чи видавців). За прикладом додатку Б.

Також є зауваження до будівельного матеріалу тексту – мови. Подекуди порушуються правила милозвучності. Деякі речі просто викликали здивування. Як ось: «у мовленні міг мати», «повинно було б бути», «було питання формування», «азнавалася постійних фінансових труднощів». Загалом цей абзац дисертант може сміливо залишати без відповіді а просто взяти до уваги.

Висловлені зауваження та застереження аж ніяк не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації «Українська релігійна преса Галичини (1853–1939 рр.): структурно-функціональний та тематико-типологічний аспекти». Підтверджую: дисертація є закінченим, актуальним дослідженням, виконаним на відповідному науковому та методологічному рівнях, із новими результатами й важливими висновками.

Основні положення й результати представлено у 12 публікаціях, із яких: вісім – статті в наукових фахових виданнях України, три – в інших періодичних виданнях та матеріалах конференцій, одна стаття в закордонному науковому виданні. Публікації за своєю наповненістю та обсягом розкривають зміст представленого до захисту дослідження. Автореферат ідентичний змістові й структурі роботи та зробленим висновкам.

Зміст дисертації відповідає вимогам до робіт такого рівня, зокрема паспорту спеціальності 27.00.04 – теорія та історія журналістики, вимогам п. 9, 11, 13, 14, «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року №567 (зі змінами), які висуваються до кандидатських дисертацій. Зміст дисертації виконано у межах спеціальності й профілю спеціалізованої вченої ради К 17.127.05 Класичного приватного університету. Відповідно автор дисертаційного дослідження – Бліхарський Роман Ігорович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

Офіційний опонент –

доктор наук із соціальних комунікацій, доц.,
доцент кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету

В. О. Садівничий

